

De monnik en de pelgrim

Spiritualiteit van wederzijdse gastvrijheid

Thomas Quartier osb

De geestelijke weg wordt vaak een pelgrimage genoemd: de ‘pelgrimsweg in het hart’ is een uitdrukking die het innerlijke proces van de spirituele zoeker aanduidt. De reis naar de eigen binnenkamer voert, na momenten van vreemding, naar herkenningpunten, uiteindelijk ook naar de plek waar God, de lang verbeide, op je wacht.

Spiritualisering en trivialisering

De spiritualiteit van de pelgrim staat of valt met de principiële bereidheid tot inkeer. Lijfelijke ervaringen, zoals je ze opdoet bij een pelgrimsreis over x aantal kilometer, zijn daarbij eigenlijk niet nodig. Maar schuilt er ook geen gevaar in deze eenzijdige *spiritualisering* van de pelgrimage? Hoe verhoudt de innerlijke zoeker zich tot de effectief stappende pelgrim die uitgestippelde routes langs herkenbare wegmarkeringen volgt en telkens onderweg ergens aanklopt om onderdak te vinden? Zou hij niet juist van degenen die door wind en weer lopen veel kunnen leren? Is de man of de vrouw van de innerlijke pelgrimsweg niet juist gebaat met de uitdaging om midden in de wereld met de voeten op de grond te staan?

Omgekeerd kun je je ook afvragen of het almaar groeiende aantal mensen dat vandaag onderweg is op de wegen van Sint-Jakob of op andere pelgrims-wegen, nog wel bezig is met spiritualiteit? De herontdekking van het fenomeen pelgrimage heeft gemaakt dat de vanouds zeer spiritueel ingekleurde praktijk al te vaak tot een vrijetijdsactiviteit werd omgeturnd, een sportieve uitdaging die helpt om te ontsnappen aan de stress of aan de verveling van de dag. Waar die *trivialisering* toeslaat of waar de nadruk op de fysieke aspecten van de tocht komen te liggen, verwordt de pelgrimage tot een romantische survival-training, tot een toeristische route met een mystiek tintje. Hebben de wandelaars en fietsers op hun weg naar Santiago of Rome nog enig besef van de kansen tot grotere diepgang tijdens hun tocht? Kortom, laten de ‘fysieke’ pelgrims zich wel inspireren door een innerlijke houding?

De camino, de lange weg
naar Santiago of het pad
binnenin.

© foto: Filmhaus Saarbrücken.

Vragen die peilen naar de risico's van de *spiritualisering* en de *trivialisering* van de (innerlijke) pelgrimstocht werken verhelderend of doen maskers afvalen. Toch dienen we op onze hoede te zijn voor vooroordelen die geen recht doen aan zowel de spirituele als de reizende pelgrim. Uiteraard kan iemand die louter spiritueel op reis gaat naar zijn eigen innerlijk, ook fysiek betrokken zijn; omgekeerd kan het de reiziger van de fysieke pelgrimsweg ook gegeven zijn om diepspirituele ervaringen te genieten. Het oordeel over de waarde van de pelgrimage (van welk soort dan ook) klinkt liefst heel bescheiden. Je bent nooit beter dan de ander, en ieder mens die je ontmoet kan een spiegel waarin je een glimp opvangt van wat het doel van je eigen pelgrimsreis vormt.

Hoe kijk je nu het beste in een spiegel? Door er voor te gaan staan. Dit wil zeggen: een concrete ontmoeting uitlokken of mogelijk maken. Doel daarvan is een perspectiefwisseling. Wanneer een spirituele reiziger een rondtrekkende zwerver ontmoet, of wanneer een rondlolende pelgrim welkom is bij iemand die het zuiver spirituele pad bewandelt, kan er een wereld van nieuw begrip en inzicht opengaan. De confrontatie met de ander behoedt voor luchtfietseriej, gezwollen praat over de spirituele piste, regelneverij en overdreven aandacht voor bijkomstigheden. Een open oog en een open hart voor de innerlijke en uiterlijke pelgrimage van de ander, is vaak nodig voor een vruchtbare voortzetting van het eigen project.

Gastvrijheid

Gastvrijheid biedt uiteraard het ideale kader voor die ontmoeting. De fysieke pelgrimage leeft trouwens bij de gratie van het gastenonthaal. Een pelgrim droomt zich na een vermoeiende wandeling of fietstocht niets liever dan een gastvrije plek? Gastvrijheid hoort echter ook bij het geestelijk pad naar binnen. Wie zich volledig afsluit en niemand binnenlaat in zijn spirituele 'atelier', is niet in staat om vorderingen te maken. Zelfs kluizenaars en anderen die graag de eenzaamheid zoeken, weten dat ze hun stille binnenkamer niet hermetisch

hoeven af te sluiten voor wie aanklopt. Zo was ook Sint-Benedictus, ten tijde dat hij zich als eremiet in Subiaco vestigde, blij met de komst van een priester die hem voedsel kwam brengen:

Na samen te hebben gebeden gingen zij, onder het uitspreken van de lofprijzing aan de Almachtige Heer, bijeen zitten, en spraken zij tot beider zoete voldoening over hun leven. De priester, die op bezoek was gekomen, zei daarna: 'Kom, laten we gaan eten, want vandaag is het Pasen.' De man Gods antwoordde: 'Dat het Pasen is, begrijp ik eerst nu, omdat ik u heb mogen ontmoeten.' (*Vita Benedicti* 1,7)

De rollen lijken hier wel verwisseld: de pelgrim brengt voedsel naar de kluisenaar, de gast bedient de gastheer. Maar het bereide maal staat dan ook symbolisch voor het geestelijke voedsel dat ze elkaar aanreiken: de blijde boodschap komt pas binnen dankzij de ander, ook als je je uit de wereld terugtrekt. In de ander ontmoet je God.

De monnikenvader houdt ook later de gastvrijheid in ere – na de 'verlossingservaring' in Subiaco mag dat ook geen verbazing wekken. Monniken ontvangen God in de ander, ze zijn de tochtgenoten van reizigers die evenveel aanbrengen dan ze ontvangen zodra ze op hun pelgrimsweg aan de deur van een klooster kloppen. Monastieke spiritualiteit verbindt dus de innerlijke en de uiterlijke pelgrimsweg, en voorkomt zo de spiritualisering en de trivialisering. De pelgrim – continu onderweg, nooit thuis en nergens echt ingeburgerd – en de monnik – honkvast, thuis in zijn abdij en bij zijn medebroeders – hebben (tegen alle schijn in) wel degelijk veel met elkaar gemeen. Zijn niet beiden onderweg naar een ultiem doel? Is voor beiden de uiteindelijke thuis haven niet buiten bereik? De weg die ze afleggen heeft een open einde, maar wordt gevoed vanuit het vaste vertrouwen dat het doel ooit bereikt zal worden – een paasboodschap die Benedictus ontving bij het bezoek van een rondtrekkende priester.

"Mensen van de weg" – de naam die men aan de eerste christenen gaf – zou je die pelgrims en monniken kunnen noemen. De weg is waar het op aan komt, die moet je gaan, ook al is hij tijdens je leven nooit af. Compostelagangers zeggen dat hun 'camino' (weg) doorgaat, ook na de intocht in Santiago, de stad die maandenlang op hun netvlies stond tijdens de tocht. Ook monniken klampen zich niet vast aan hun abdij, ze willen niet uitrusten in de idylle van een sfeervol gebouw. Hun pelgrimstocht is eveneens nooit af, de monniken haasten zich voort en gebruiken de dagen van hun leven om dichterbij het ultieme doel te komen.

Terwijl je onderweg bent, voel je je in zekere zin alleen, en toch ook weer niet. Dat geldt zowel voor monniken als voor pelgrims. Had Benedictus uit zijn kluisenaarservaring in Subiaco niet geleerd dat hij de leiding moest nemen in het cenobitisch monnikendom, zonder daarom de vruchten van het eremietenbestaan los te laten? Op zichzelf gericht, bezig met hun eigen weg, steunen de

Pelgrims ontmoeten elkaar op de camino.

© foto: Mat Knaapen.

Toerist aan de ingangpoort van de abdij van Monte Oliveto Maggiore, Asciano (Toscane).

broeders elkaar (cf. RB 1). Immers, het doel van de weg toont zich niet in het gebouw van stenen, maar in de ‘levende stenen’ van de gemeenschap. Pelgrims delen die ervaring: ook al is hun tocht een heel persoonlijke onderneming, een weg naar hun eigen innerlijk, toch is de verbondenheid met andere pelgrims groot. Naar welk doel je ook op reis bent, je deelt het onderweg zijn met de mensen die je op je tocht tegenkomt.

Gastvrijheid is geen kwestie van vriendelijkheid en beleefdheid alleen. Het is de manifestatie van je eigen onderweg zijn. Willen monniken hun eigen weg niet afsluiten, dan *moeten* ze gewoon mensen opnemen in hun klooster, liefst zonder pretentie: het aangeboden plekje voor de gast is uiteindelijk ook niet van hen. Ook pelgrims mogen op de plek waar ze overnachten, een ‘klooster’ verwachten. Zelfs als die plek geen klooster is, maar een herberg. Elk refugium symboliseert iets van een klooster: het is de plek waar mensen wonen of ont-haal verzorgen, die *hun* weg naar binnen afleggen. Voelen de gastheren en -vrouwen de natuurlijke verbondenheid met hen die aankloppen? Leven ze van het besef elkaar op weg te helpen?

Perspectiefwisseling

Om de gastvrijheid als een vorm van pelgrimsspiritualiteit van reizigers en kloosterbewoners te kunnen beleven, zijn perspectiefwisselingen nuttig. Zoveel is al duidelijk. Monniken dienen zichzelf als pelgrims te beschouwen, terwijl pelgrims idealiter de monnik in zichzelf ontdekken, eventueel door onderweg

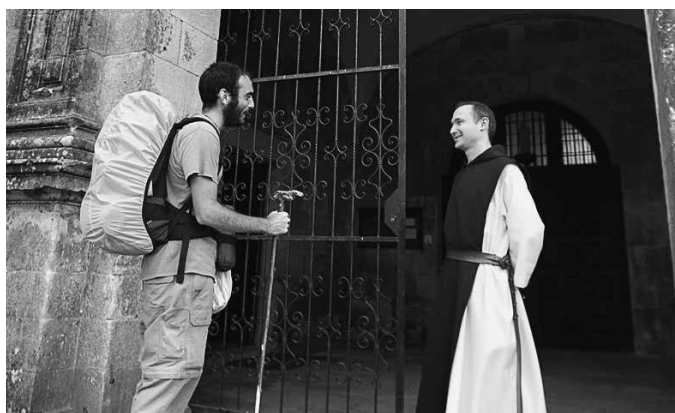
het kloosterleven te delen. Zo'n uitwisseling van binnenuit brengt de authentieke spiritualiteit aan het licht.

Wat hier volgt, is een persoonlijk getuigenis van een soort 'intra-persoonlijk experiment' vanuit twee perspectieven, dat allicht herkenningpunten bevat voor alle 'mensen van de weg', monniken zowel als pelgrims. Zelf heb ik de afgelopen jaren immers beide rollen gespeeld, die van monnik en die van pelgrim: kort voor mijn regulier monastiek leven, frequenteerde ik een aantal pelgrimswegen, meestal wandelend.

Op een gezellige pelgrimsreis, in het gezelschap van enkele tochtgenoten, kwamen we door een klein plaatsje met een piepklein klooster. Nieuwsgierig als we waren, leek het ons wel wat om eens te proeven van de abdijsfeer, inclusief het kloosterbier. Oppervlakkige wensen die gemakkelijk vervuld konden worden, want verder dan behoeftebevrediging reikten ze niet. Trivialisering van de pelgrimage? Allicht, maar toen had ik daar geen erg in. Overigens, we wisten gewoon niet wat we konden verwachten – dit was ons eerste klooster op de weg. Het klooster was een onopvallend gebouw. Toen we aanbelden, klonk van achter de poort een stem: "Deo gratias!" De Latijnse zinsnede verbaasde me. "God zij dank"? Waarom? De deur ging open en de portier van dienst leek het heel gewoon te vinden om ons binnen te laten. Hij zei dat over tien minuten een dienst in de kapel ging beginnen. "Wilt u die meevieren?" Het was niet onze bedoeling geweest een liturgie bij te wonen. Maar de idee leek ons niet onaangenaam en zo gingen we toch naar de kapel.

Behalve de paar monniken die in het klooster woonden, twee oude vrouwen en ons groepje was er niemand. De intense ervaring doorbrak de trivialisering onmiddellijk. Na de dienst kregen we koffie. En of we mee wilden lunchen? Dat deden we toch maar niet: we moesten verder. Het klooster leek snel ver weg, letterlijk en figuurlijk. Pas later realiseerde ik me dat dit een eminent voorbeeld van monastieke gastvrijheid was. Geen poespas, maar wel een heilig milieu dat we zomaar mochten delen. Daar heb ik voor het eerst ervaren dat monniken en pelgrims veel met elkaar gemeen hebben: gastvrijheid is wat hen verbindt. Veel herbergen op de pelgrimsroute proberen dan wel met aantrekkelijke pancartes de aandacht te trekken – de laagste prijs, inclusief een verrukkelijk pelgrimsmenu en een ongeëvenaarde rust op de slaapzaal. Gastvrij? Ongetwijfeld. In niet-commerciële herbergen staat een collectebus waar je de *donativo* in kunt werpen. Gastvrij? Zeer zeker. Maar niets gaat boven de pure gastvrijheid van de plek waar je binnenkomt 'zonder waarom' en waar je verblijf de meest gewone zaak van de wereld lijkt te zijn. Zo'n plek is dat kleine klooster.

Nu ik zelf het monastieke leven leid, weet ik – en dat was verrassend in het begin – dat gastvrijheid soms even onwennig is binnen de abdijmuren als daarbuiten. Week in week uit komen gasten in de kapel, in de refter of op het kloosterdomein, en toch voel je daarbij soms enige schroom opkomen, zeker als je niet precies weet hoe je te gedragen of wat te zeggen. Wat verwachten die mensen? Maar nog belangrijker is de vraag wat ik van hen verwacht. Ooit

Gastenonthaal
in de abdij van Sobrado
dos Monxes op de route
naar Santiago.

© foto: Manuel Arroyo.

vroeg ik de gastenbroeder hoe hij al die gasten ontvangt en verwelkomt. “Gewoon door de deur open te doen”, was zijn antwoord. En inderdaad, het kan helpen als je bij het onthaal gewoon niets verwacht. Gasten veroorzaken een lichte gêne bij de kloosterbewoners (dat realiseert de kloostergast zich soms niet), en tegelijk is die gastvrijheid ook zo heel gewoon.

De meest avontuurlijke pelgrim is niet meer of minder interessant dan de rustigste pastoor, de student niet minder boeiend dan de vreemde man met een zwerversloek. Het valt me op dat vrijwel alle gasten de kapel bezoeken tijdens de diensten. Vanuit de koorbanken kijk ik dan tersluiks toe, terwijl me een zekere weemoed overvalt: jaren geleden trok ik in mijn vakanties eveneens van plek naar plek, de rugtas rond de schouders. Maar soms voel ik ook een zekere argwaan. Wat doen die mensen hier, ze denken toch niet dat we op hen gewacht hebben? Maar dan schiet me weer dat woord van die monnik te binnen die gewoon riep: “Deo gratias.” Monnik én pelgrim, ze dienen elkaar een monastiek onthaal aan te bieden, zo luidt mijn voorlopig inzicht. Op zoek zijn we immers allemaal. Het is een geschenk dat je als pelgrim in dat kleine klooster welkom bent, en het is een zegen voor de abdij dat je komt. Monniken en pelgrims helpen elkaar op de spirituele route.

Heilig gebeuren

Wat is nu het monastieke fundament van de gastvrije ruimte die monniken en pelgrims bij elkaar brengt door de ander gewoon binnen te laten? Het kan wat beladen klinken, maar het antwoord is helder: zonder spiritueel verlangen, zonder zoeken naar God, is er geen sprake van een intense ervaring. “Alle gasten die langskomen, worden ontvangen als Christus zelf” (RB 35,1), luidt het begin van het kapiteltje over de ontvangst van de gasten in de Regel van Benedictus. Dat is niet niks. Maar zoiets raakt dan ook het fundament van het bestaan. En het doet denken aan de paasboodschap die Benedictus van zijn bezoeker ontving. De gast is niet iemand die je moet tolereren of het naar zijn zin maken. Hij vormt de kern van je leven.

De idee dat gastvrijheid allen tot pelgrim én monnik maakt, is niet eens zo vreemd. Dit Immers, het gastenonthaal is geen service, geen theater en geen tegemoetkoming aan de normen van de hedendaagse noden. Veeleer is het de bron van verrassing, ontmoeting, ja openbaring. Daarom ook wordt aan de deur het klooster geen praatjes gemaakt, zijn er geen slogans te lezen of te horen. Komt iemand langs, dan kan de monnik slechts nederig te kennen geven: “Deo gratias.” De dank betreft het goddelijke dat opengaat bij het bezoek. ‘Zware kost’ hoeft dit niet te heten. Het onthaal in een klooster is een heilig gebeuren dat zich aan alle spontane gedachten en intenties onttrekt. Zo maakte het voor de monnik in dat kleine klooster helemaal niet uit of wij vakantiegangers waren, die slechts hun nieuwsgierigheid wilden bevredigen, of pelgrims met hoge spirituele verzuchtingen. En zodra je als gast de intentie hebt om God ergens binnen te brengen, gaat het er heel potsierlijk aan toe.

De komst en het onthaal als zodanig volstaan. Mensen zijn voor elkaar getuigen van het heilige door wat ze zijn, niet door hun opvattingen. Trivialisering is dan bij voorbaat uitgesloten. Soms merk je dat pas achteraf. Misschien betekende de ontmoeting met die monnik, jaren geleden, voor mij wel het zaadje dat heel langzaam ging kiemen? En wellicht betekende onze komst ook iets voor zijn spirituele zoektocht? In iedere gast Christus te zien, vinden monniken ook soms ‘zware kost’. Gelukkig pareren de gasten meestal elke neiging tot spiritualisering. Ze zijn concrete mensen, met al het ‘menselijke’ (lees: ‘hebbelikheden’) dat daar bij hoort: wildvreemden, meestal niet vertrouwd met de abdijliturgie, die luidruchtig in hun psalterium bladeren en niet in de gaten hebben hoeveel herrie een regenjas kan maken.

De een moet nooit over de ander oordelen, niet te snel het goddelijke fundament van de gastvrijheid negeren of in twijfel trekken. Ik merk dat mij dat lang niet altijd lukt. Irritatie ligt altijd op de loer en kan zelfs buitensporige proporties aannemen. Soms laat ik gasten merken dat ik hun vragen ongepast vind. Een andere keer betrap ik mezelf erop veel te opdringerig te zijn door een minicollage over benedictijnse spiritualiteit te serveren terwijl ze slechts een simpele vraag hadden gesteld. In die gevallen laat ik de ander niet echt binnen. Maar dat besef is dan toch weer een stapje in de goede richting, net als destijds in dat kleine klooster langs de pelgrimsroute. Wie de drempel van de gastvrijheid overschrijdt, groeit altijd boven zichzelf uit. Het woord ‘God’, of de naam Christus, spreekt in dit opzicht boekdelen.

Gepaste houding

Monastieke gastvrijheid is een universeel goed zonder aanzien des persoons. Het uiterlijk of de achtergrond van de pelgrim doet er niet toe, laat staan dat de bui waarin de monnik op dat moment verkeert, bepalend zou zijn voor de manier waarop het onthaal geschiedt. Gewoon opendoen zodra er aan de deur gebeld wordt, is het enige wat de monnik zich inprint. Immers, het klooster is per definitie een open plek. “Aan allen wordt de gepaste eer bewezen, vooral aan broeders in het geloof en aan pelgrims” (RB 53,2), schrijft Benedictus.

Twee dingen vallen hier op: het eerbetoon en de doelgroep. Eer bewijzen houdt geen overdreven hoffelijkheid in, maar voorkomt ook een steriele afstandelijkheid. De ‘gepaste eer’ zorgt voor een vormgeving bij het onthaal, een procedure voor de gastvrijheid. De pelgrim hoeft niet verlegen te zijn wegens de hem bewezen eer. Wat er gebeurt, is gewoon gepast. Van zijn kant hoeft de gastenbroeder er ook niet bij stil te staan hoe hij een prominente gast in de watten dient te leggen: iedereen krijgt dezelfde eer.

Monniken maken ook geen onderscheid met betrekking tot de levensbeschouwelijke achtergrond van de voorbijgangers. Natuurlijk zijn geloofsgenoten welkom, maar evengoed vreemdelingen. Het door Benedictus gebruikte Latijnse woord voor pelgrim – *peregrinus* – staat niet alleen voor hen die op bedevaart gaan, maar ook voor vreemdelingen die bij het aanvatten van de innerlijke reis allicht niet dezelfde spirituele motivatie hebben als de monnik. Dit betekent dat het klooster zijn deuren wijd openstelt. Een monnik preekt nooit alleen voor eigen parochie, hij richt zich net zo goed tot passanten die aan de rand van het spirituele gebeuren staan. Dit gebeurt niet uit mededogen, maar gewoon omdat allen – ook de broeders in het geloof – in principe de status van pelgrim en vreemdeling met elkaar delen.

Pelgrims onder elkaar maken weinig ophef wanneer ze elkaar ontmoeten. Ze roepen elkaar toe: “Buen camino!” Ze wensen elkaar dus een gezegende route, liefst een met vele halteplaatsen. Kloosters zijn halteplaatsen, waar je elkaar ontmoet om spiritualisering en trivialisering te voorkomen. Dat betekent uiteraard niet dat je tijdens een pelgrimage alleen maar in kloosters zou moeten overnachten. Die infrastructuur is er gewoon niet, en dat is maar goed

ook. Immers, een pelgrim heeft er alle baat bij om de veelkleurigheid en vreemdheid mee te maken, ook van de plekken waar hij vertoeft. Maar de herbergier kan zich wel spiegelen aan de kloosterling en omgekeerd. Het klooster dat we jaren geleden bezochten, was geen herberg in de letterlijke zin van het woord (we hebben er ook niet overnacht), maar het heeft onze verwachting van wat een goede plek is, wel gekleurd: voortaan zochten we de *refuges* waar ontmoeting mogelijk was en waar ieder de juiste eer bewezen werd. De *camino* leert wat een gepaste houding is, en dat kleine klooster diende zich aan als leerschool, voor pelgrim en monnik, inwonend of langskomend.

Sint Benedictus aan de feestdis met een bezoeker, fresco van Luca Signorelli (1445-1523) in de abdij van Monte Oliveto Maggiore, Asciona.

Open karakter

De heilige en open gastvrijheid die een gepaste omgang met elkaar mogelijk maakt, spreekt velen aan. Maar vrezen de kloosterlingen niet voor een erg 'rekkelijke' vorm van spiritualiteit als zomaar iedereen, ongeacht zijn of haar achtergrond en intentie, welkom geheten wordt? Een trivialisering, dus. Sint-Benedictus voorzag dit wel degelijk en bouwde daarom een soort liturgisch veiligheidsmechanisme in voor de ontmoeting tussen monnik en pelgrim: "Eerst bidden ze gezamenlijk, waarna ze elkaar in vrede begroeten." (RB 53,4) Dit liturgisch moment gaat vooraf aan het intermenselijke verkeer.

Maar slaat de balans dan niet om naar de ongewenste spiritualisering? Toch niet, want het heilige en het open karakter van het onthaal komen hier heel concreet bij elkaar. Er wordt van de gast niets vreemds of onnatuurlijks gevraagd. Integendeel. Hij mag gewoon meedoen aan wat de hoofdtaak in het klooster heet te zijn: bidden. Dat kan iedereen, maar het heilige wordt er wel zichtbaar door. Bij een monastiek onthaal wordt daarom gewoon meege-deeld wanneer de volgende dienst plaatsgrijpt. En de pelgrim voegt zich bij hen die hun dagtaak hebben aan het verheerlijken van God. Benedictus beschouwde dit als een toetssteen voor de gemeenschap tussen monnik en pelgrim: alleen als er samen gebeden wordt, is er sprake van echte gemeenschap die diepgang toelaat en het heilige reveleert, waarvoor de monniken het woordje 'God' gebruiken. Die monniken bepalen dus niet zelf welke pelgrim echt bij hen past, maar ze geven het uit handen – aan God. Is de pelgrim echt een tochtgenoot, die ook een innerlijke reis maakt, dan zal dit wel blijken uit zijn concrete doen en laten in de monastieke omgeving die eventjes zijn thuishaven is.

Tegenwoordig zijn lang niet alle pelgrims erop uit om van tijd tot tijd een pelgrimsnis bij te wonen. Sommigen vinden de idee zelfs best een beetje benauwend. Begrijpen we echter het meer spirituele aspect van het samen bidden, dan is het al of niet bijwonen van een kerkdienst nog niet eens het voornaamste. Belangrijk is dat er meer gedaan wordt dan alleen maar passend met elkaar omgaan. Openheid *tout-court* scheidt al een band. Voor monniken betekent dit, dat ze zich geen zorgen hoeven te maken over wie wel en wie niet meebid. Al is dat niet altijd even gemakkelijk: het oordeel over het gedrag van de ander dringt zich bijna automatisch op. Een oudere medebroeder bekende opgelucht: "Ik heb dat oordelende gelukkig een beetje achter me kunnen laten. Ik leerde te aanvaarden dat velen helemaal niet aan mijn verwachtingspatroon voldoen. Maar dat betekent niet dat ze er niet bij horen."

Voor pelgrims geldt hetzelfde. Onderweg voortdurend de levensvorm en de passie van anderen in de gaten houden om die af te keuren (of in het beste geval er je nieuwsgierigheid mee te bevredigen), fnuikt alle betrokkenheid. Sommigen vertikken het zelfs om mee te bidden omdat ze spiritualisering willen voorkomen. Een open betrokkenheid – wat betekent dat je wel loyaal meedoet – blijkt echter veel heilzamer te zijn. Je merkt vanzelf of de tot nog toe onbekende praktijk bij je past of niet. Dat hoeft trouwens niet altijd een

liturgische dienst te zijn. Er zijn ook nog andere bijzondere momenten, vaak in een klooster te beleven. Ze voorkomen de trivialisering. Monniken beseffen dat maar al te goed en daarom voorziet hun monastieke gastvrijheid ook momenten waarop er iets kan ‘gebeuren’ met de pelgrim. Een mooi verhaal over een klooster op de *camino* illustreert dit. In dat klooster zingen de aanwezigen ’s avonds *samen* liederen. Dat scheidt een band. Het gaat echter dieper omdat de liederen wonderwel passen bij de spiritualiteit van die groep religieuzen – én van de pelgrims.

Spirituele klik

Bijzondere momenten zijn moeilijk te plannen. Dat geldt ook voor de ontmoeting tussen pelgrims en monniken, gasten en inwoners van een abdij, inheemsen en voorbijgangers. Hoe goed het monastiek onthaal ook geregeld is, je weet nooit of het klikt. De spirituele klik is een geschenk, zowel voor de monnik als voor de pelgrim. Een en ander afhandelen als een verplicht af te werken ‘nummer’ dat een soepel verloop garandeert, of gebrand zijn op een bijzonder event, zijn buitensporige verwachtingen die je los moet laten om echt iets te laten gebeuren. Om van gastvrijheid een geslaagd proces te maken, zijn immers altijd minstens twee partijen nodig, twee mensen of groepen van mensen, zoals Benedictus en de priester die hem op Pasen bezocht. De een is niet beter dan de ander. Het voorrecht van de een is geen privilege, geen kwalitatief verschil, maar alleen een andere positie van iemand die evengoed op zoek is als de ander.

Zelf zou ik trouwens niet weten waarin mijn bevoorrechte positie bestaat. Is dat in het klooster te wonen? Allicht niet. Zodra gasten de weemoedige klacht “Kon ik dat ook maar” uiten, weet ik dat een gevaarlijk soort kloosterromantiek postvat, die de spiritualisering in de hand werkt. Of is de bevoorrechte positie eerder het fysiek onderweg zijn? De lust om dat uit te proberen, bekruipt de monnik zeker wel eens. Maar hoe snel wordt dan de innerlijke reis niet getrivialiseerd? Kijk dus niet naar de ander, maar kijk samen naar de derde partij die nooit echt te capteren valt: God. Het kan, want de tegenpartij reikt je er een spiegel voor aan. Door in die spiegel te kijken, zie je jezelf én God.

Daarom is het onthaal van gasten een *wederzijds* proces. Wat zouden monniken zijn zonder pelgrims en andere abdiygasten die ze als Christus kunnen ontvangen? En waar zouden pelgrims vredig hun hoofd kunnen neerleggen als er geen herbergen meer zijn die zich in hun gastenbeleid aan kloosters spiegelen? Op basis van eigen ervaringen, kan ik die vragen alleen maar een heel hoge relevantie toedichten. Wellicht heeft de monnik die ons bezoek aan zijn kleine klooster tegen een goddelijk licht aanschouwde, ons pas echt tot pelgrims gemaakt – tegen alle trivialiseringen in. En wellicht maken pelgrims, vooral vreemdelingen, hun gastheren-monniken pas echt tot Godzoekers door hen te behoeden voor spiritualisering?

Benedictus maant echter aan tot voorzichtigheid, want dit proces is heel kwetsbaar. Koste wat het kost moet vermeden worden dat monniken en pelgrims beslag op elkaar leggen. Dat regelt de monnikenvader als volgt: “Als een broeder een gast tegenkomt of ziet, groet hij hem nederig, vraagt hem de zegen en gaat weer verder.” (RB 53,24) Het is beslist geen toeval dat hetzelfde voor de pelgrim geldt: hij vervolgt ook zijn weg nadat hij een monnik heeft ontmoet, in het besef dat eenzelfde spirituele zoektocht voor verbondenheid zorgt.

Wederzijdse gastvrijheid

Welbeschouwd zijn we dus allemaal pelgrims die op hun eigen route bijzondere en heilige momenten met de ander mogen delen. We zijn ook allemaal monniken, want we ontvangen de ander in een heilige, open ruimte die het verlangen wekt naar wat we samen zoeken en dat we alleen kunnen aanduiden met het woordje God. Een te vrome gedachte? Misschien. Maar gelukkig is de spiritualiteit van het onthaal juist voelbaar in het alledaagse. Daardoor is ze nooit te spiritueel en nooit te triviaal. Daar zorgt tevens het wederzijdse karakter van de gastvrijheid voor.

Die wederzijdsheid wordt echter maar al te vaak in twijfel getrokken. Tijdens een podiumdiscussie werd mij onlangs, na een messcherpe analyse, ingepeperd dat gastvrijheid per definitie *niet* wederzijds zou zijn. Ze zou ongelijkheid veronderstellen: iemand heeft iets te bieden wat de ander niet heeft maar graag zou willen. Toegegeven, die vorm van gastvrijheid kom je maar al te vaak tegen – ze berust trouwens op een realistische inschatting – maar ze doet geen recht aan het feit dat de levenslange zoektocht alleen zinvol kan zijn als combinatie van een inwendige en een uitwendige reis.

Echt gastvrij ben je alleen als je in je eigen kleine kiemcel de wereld durft te veranderen – samen mét de ander. Daar hoort een zekere naïviteit bij. En een flinke dosis idealisme. Je enthousiasme hierin niet te laten ontnemen, is de taak waar de monnik en de pelgrim voor staan. Lukt dit, dan kan je erop vertrouwen dat de spirituele klik met anderen, wie ze ook mogen zijn, je dichterbij je innerlijk brengt, zonder daarbij de vaste grond onder de voeten te verliezen.

Of met een zinspelend op de slotzin uit de Regel van Benedictus: ‘Wie je ook bent, breng eerst de wederzijdse gastvrijheid ten uitvoer, en volhard met behulp van Christus.’ Dat is al heel wat. Wie ben ik om de ander niet binnen te laten?

Thomas Quartier osb doceert liturgische en monastieke studies aan de universiteiten van Nijmegen en Leuven. Hij is ook gastdocent aan het Istituto Monastico in Rome. Quartier is kernredacteur van *De Kovel* en lid van de monnikengemeenschap van de Sint-Willibrordsabdij in Doetinchem.